

D'altra banda s'hauria conservat una forma provinent del nominatiu TÈRMES, d'on per una banda el bearn. *tèr, tèrs*,² i enfront d'això, a la vall de Gistau *trime* < *trieme* < *tierme*. Les variants amb *-rn-* en lloc de *rm* serian degudes a contaminació del nom de l'ARNA i les seves variants.

Doncs d'aquest mateix TERMES > bearn. *ters*, podria venir la forma *terš* del mossàrab granadí que designava una larva ben semblant a la del mot bearnès i igual a la del llatí. Pel que fa a l'àr. i mossàrab *tartany*, *-anya*, 'cuc de terra', la cosa es presenta més discutible. Tanmateix, encara que aquí es tracti d'un anèl·lid més diferent, potser podríem postular un derivat (VERMIS) *TERMITANEUS que pendriem en el sentit de 'cuc semblant al TERMES', i tot eliminant bastant l'escrúpol semàntic, en l'aspecte fonètic bastaria suposar síncope de la pretònica interna anterior a la sonorització de les intervocàliques.

Això, junt amb el fet que es tracti d'un cuc que es menja la terra, ens invitaria a pensar en un derivat de TERRA, cosa que més aviat fóra més favorable des del punt de vista de la primerenca síncope. En canvi, però, un postulat *TERRITANEUS fóra ben difícil de justificar des del punt de vista de la formació de mots; hi ha certament *territorium* com a derivat de TERRA (d'on oc. ant. i pall.: *terrador*, fr. *terroir*, per cert sense síncope interna), però aquí hi ha el conegut sufix -TORIUM, mentre que ni hi ha sufix -TANEUS, sinó -ANEUS, ni altres derivats romànics de TERRA en formes com TERRIT-. En conclusió em sembla que hem de deixar això com a més problemàtic; i acceptar la síncope primerenca de *TERMITANEUS, paral·lela a casos com VOLVITARE > *voliar*, VOLVITA > *volta*, *bolcar rebolcar* de VOLVICARE, TENSITUS > *test*, *testa* i d'altres.

¹ Fora d'un fantàstic embolic. Spitzer (*LexikK*, 128) digué en un mot, tot passant, que *tartanya* anava amb el «prov. mod. *taratagno*: corc de la fusta ("Holzwurm")» que cita del REW, 8569, amb una etimologia TARANTULA X ARANEA, ja extravagant en si; tractant-se d'un corc. No hi havia més que un dels freqüents quidproquo de les cèdules de M-L., que se li va barrejar amb les variants italianes del nom de l'aranya o taràntula. Però M-L. ho tragué de la seva única font del «prov. mod.»: el TdF; el que aquest porta és només *taratagno*, com a variant (ben coneguda) de *talaranbo* 'teranyina', que naturalment és TELA ARANEA (res de cuc). D'aquest embolic ha sortit després l'«etimologia» d'AlcM: *tartanya* encreuament de *tortuga* amb *aranya*, que ja no cal, per ridícula, refutar. — ² Més problemàtic que hi hagi gaire relació amb Gers *tür* «ver du bois» i *türano* «espècie de frelon qui se nourrit de fleurs», Cénac-Moncaut (¿tanmateix de *ters* per encreuament amb *cuc* o amb gc. *cussoun* o amb cast. *gusano*??)

Tartaraiaio, *tartaranét*, per a aquestes formacions del tipus del cast. *tatarabuelo*, port. *tartaranéto*, V. DECH, TRAS, v, 606a26 *Tartaranya*, V. *tartanya* *Tartarassa*, V. *tartana* *Tartelló*, V. *tartamut*

TARTER o TARTERA, 'gran claper de rocs', mot comú al català amb el gascó, d'origen incert, potser pre-romà, però més aviat del ll. TARTARÈUS 'infernàl', derivat de TARTARUS, 'l'infern, les fondàries de la terra', per l'aspecte fantàstic i horrend d'aquícixes esteses pirinenques, cf. el fr. *chaos* 'tartera'. □ 1.ª doc.: 893; *tarter* (-arios), 923.

«--- Ego Ansulvus et uxor --- tibi Regimundo comite --- donamus --- alodes nostros in pago Paliarensi et in villa Baiena [Baén, Pall. sobirà] --- de Nogaria usque --- et vadit super ipsam silvam --- et pervadit in vadum anticum --- trans ipso castro Erbolone, deinde reddit ad ipsa *tartera* de Sancto Fructuoso et ad fonte ---» (St. Fructuós de Balastui, mun. de Peramea davant per davant de Gerri), a. 920 (Abadal, Pall. i Ribag. II, § 132, 351b3f.), on en efecte hi ha avui *tarteres*. El masculí apareix des dels mateixos anys, en particular en un doc. de 923 de la Conca de Tremp, en forma llatina *tartarius*: «--- diviserunt --- iudices --- terminos inter Villanova et Cenzovi [= Censui, mun. Salàs] --- per ipsa petra rubia qui est in ipso serrato, qui vadit de occidente subtus ipso puço, et per ipsos tres *tartarios*, et per ipsa pariete antiqua ---» (op. cit., § 134, 354a4).

Aviat començà de fixar-se en topònims. El poblet actual de *Tartera* a l'extrem O. de la plana central de Cerdanya (mun. Grus), ja apareix en l'Acte de Consagració de la Seu d'Urgell (a. 839), en la forma *Tartera* (n.º 196, igual en les tres versions mss.); *Tarter* és un dels antics poblets d'Andorra (cap al centre de les Valls); a Arles de Tec, una pagesia de les més antigues a la part muntanyosa del terme, ja figura en el S. XII: «--- et borda de *Tarter* et ---» a. 1168 (RLR III, 289.34). Com a apellatiu, tant el femení com el masculí són freqüents en la documentació des de l'època arcaica: una *tartera* en el terme de St. Esteve de la Sarga (entre la Ribagorçana i Tremp) figura en un doc. de 893 (colle. Moreau III, p. 78, context a l'*Onom. Cat.*, monografia *Sarga*); «ipsa vinea de illa *tartera* ---», doc. de Mur, de 1069 (BABL VI, 117). Del masculí aplega l'*InvLC* molts exs., els més antics: «ad ipso *tartero*» a. 1024 (285), «in *tartero* maiore» 1025; «ad stagnum qui dicitur *Tarter* ---» 1181, la dita *borda de Tarter* de nou l'a. 1169, i també ja molt en contextos en català pur: «--- ad *tarter* major ---» a. 1267 a Cornellà de Conflent.

Sobre el sentit, vida i extensió actual ja donava jo un bon resum el 1936, a propòsit del *tarté* de la Vall de Cardós: «claper de grans rocs caiguts de la muntanya, *tartera*. La *tartera* abunda en l'alta muntanya de la comarca; terme general a tot el Pirineu, del Canigó a Ribagorça, incloent-hi Benasc (*tartera*).¹ De més a més: aranès *tartè*, *tartèra* (cf. *tertera* a S. J. d. Toran, Krüger, *Hochpyr*. A II, 47); Castillon de Cose-rans *tartè* («éboulis, moraine», *Gloss. Topon. Castillonais*, s. v.); Atsat (Aude) *tartié* «carrière de pierres», «terre couverte de pierres» (ALF, *Suppl.*, pp. 35 i 217).

De la banda occitana Rohlf's ho recollí des de l'Alt Arieja (Auzat, Saurat) fins a Luixon, inclusivament